

УДК 338.439

DOI: 10.31732/2663-2209-2019-56-143-147

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРИ

Шацька З.Я.

к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-економіки і туризму, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, вул. Неміровича-Данченка, 2, 01011, Україна тел.: (044) 256-21-56,
e-mail: shatskaya@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1600-1481

CLASSIFICATION OF INTEGRATING FORMS OF BUSINESS STRUCTURES

Shatska Z.

PhD (Economics), associate professor of business economics and tourism department, Kyiv national university technologies and design, Kyiv, st. Nemyrovych-Danchenko, 2, 01011, Ukraine, tel.: (044) 256-21-56,
e-mail: shatskaya@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1600-1481

Анотація. У статті розглянуті тенденції розвитку сучасних підприємств, які в умовах процесів глобалізації та інтеграції переформатують свою структуру як на міжнародному, так і на національному, регіональному та мікрорівні з одночасним переходом до більш ефективних форм у вигляді підприємницьких структур. Під підприємницька структура – це добровільне статутне або тимчасове об'єднання декількох підприємств різних форм власності та (в разі потреби) окремих суб'єктів господарювання (фрілансерів) у єдину цілісну складну відкриту систему, що функціонує у глобалізованому середовищі, яке створене на основі поєднання матеріальних та нематеріальних інтересів підприємств-учасників, діє на підставі установчого договору або статуту як юридична особа, з метою розробки та комерціалізації інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг), що підвищує ефективність діяльності та прискорює інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання, що утворюють таку структуру. З'ясовано, що процес інтеграції може відбуватися в різних формах в просторі, що зумовлює горизонтальну, вертикальну, конгломератну і глобальну інтеграцію підприємницьких структур. Доведено, що інтегровані підприємницькі структури створюються для спільного ведення бізнесу на ринку на базі більш раціонального використання виробничих, фінансових, трудових ресурсів, узгодженої науково-технічної та інноваційної політики. Внаслідок розвитку горизонтальних інтеграційних процесів в рамках галузі формуються інтегровані об'єднання. Розвиток вертикальних інтеграційних процесів обумовлює формування вертикально-інтегрованих підприємницьких структур у формі: комбінатів з повним технологічним циклом; міжгалузевих об'єднань, холдингов та інших. Підприємницькі структури в даний час мають багаторівневий характер і структуруються не тільки по горизонталі, але і по вертикалі, що здійснюється під впливом процесу конгломератної інтеграції. Глобальні інтеграційні процеси, поступово приводячи до ослаблення значущості економік окремих країн, надають потужний імпульс розвитку інтеграційних процесів на рівні підприємств, що призводить до формування глобалізованих транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: підприємство, підприємницька структура, глобалізація, інтеграція, інтеграційні форми підприємницьких структур.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 12

Annotation. The article considers new main trends of development of modern enterprises, which in the conditions of globalization and integration process reformat their structure both at the international, national, regional and micro level with the simultaneous transition to more efficient forms in the form of entrepreneurial structures. Under the business structure is a voluntary statutory or temporary association of several enterprises of different ownership and (if necessary) individual entities (freelancers) into a single integrated complex open system, functioning in a globalized environment, created on the basis of a combination of material and the intangible interests of the participating companies, acting on the basis of a memorandum or charter as a legal entity, with the aim of developing and commercializing innovative products that enhance It enhances the efficiency of the activity and accelerates the integration development of the economic entities that form such a structure. It is found that the process of integration can take many forms in space, which causes horizontal, vertical, conglomerate and global integration of business structures. It is proved that integrated business structures are created for joint business operations in the market on the basis of more rational use of production, financial, labor resources, consistent scientific and technical and innovation policy. Due to the development of horizontal integration processes within the industry integrated business structures are formed. The development of vertical integration processes causes the formation of vertically-integrated business

structures in the form of: plants that are characterized by a complete technological cycle; integrated structures based on the contractual system of relationships between manufacturers, processors and marketing organizations; inter-branch associations, holdings and others. Business structures are now multilevel in nature and are structured not only horizontally but also vertically, under the influence of the process of conglomerate integration. Global integration processes, gradually reducing the importance of individual economies, provide a powerful impetus for the development of enterprise-level integration processes, leading to the formation of globalized transnational corporations.

Key words: enterprise, business structure, globalization, integration, integration forms of business structures.
Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 12

Постановка проблеми. Подальший розвиток підприємств, що функціонують в різних галузях економіки і пошук шляхів підвищення ефективності їх діяльності в умовах глобалізації, зумовлює необхідність трансформації сучасних підприємств до нових умов, адаптації їх до впливу глобальних викликів і дестабілізуючих чинників. Глобалізація, як новий тип світового розвитку, знаменує формування «нових форм соціальної організації, які головним чином модернізують традиційну модель функціонування суспільства і держави» [3, с.6]. Разом з тим, вплив світових процесів глобалізації та інтеграції обумовлює переформатування структури світової спільноти, в результаті чого відбувається переформатування структури як економіки, так і підприємств на міжнародному, національному, регіональному та мікрорівні з одночасним переходом до більш ефективних форм у вигляді підприємницьких структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування, функціонування та розвитку підприємницьких структур в сучасних умовах розглянута в публікаціях таких вітчизняних вчених, як: Горбачевська О.В., Даценко І.В., Заїчна О.В., Заяць О.І., Кривенко Л., Кривенко С., Русин-Гриник Р.Р., а також закордонних вчених: Александров А.В., Глушич Д.А., Корсун Т.А., Кочубей Р.В., Кошелев В.М., Костіна Р.В., Орлова А.В., Ропотан С.В. та інших. У наукових працях відображено окремі аспекти формування, функціонування та розвитку підприємницьких структур. Попри вагомий науковий доробок, не достатньо дослідженими залишаються питання формування різних видів інтеграційних

форм підприємницьких структур в глобалізованому просторі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення інтеграційних форм підприємницьких структур в глобалізованому просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під підприємницькою структурою розуміємо добровільне статутне або тимчасове об'єднання декількох підприємств різних форм власності та (в разі потреби) окремих суб'єктів господарювання (фрілансерів) у єдину цілісну складну відкриту систему, що функціонує у глобалізованому середовищі, яке створене на основі поєднання матеріальних та нематеріальних інтересів підприємств-учасників, діє на підставі установчого договору або статуту як юридична особа, з метою розробки та комерціалізації інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг), що підвищує ефективність діяльності та прискорює інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання, що утворюють таку структуру [9]. Не кожне підприємство може називатися підприємницькою структурою, як зазначає в своїх дослідженнях Корсун Т.А., тому що «сутність підприємницької структури полягає в тому, що на ново створеному або діючому підприємстві, здатному випускати певну продукцію (роботи або послуги), створюються умови для висунення новаторських підприємницьких ідей» [7]. Процес інтеграції може відбуватися в різних формах в просторі, що зумовлює горизонтальну, вертикальну, конгломерату і глобальну інтеграцію підприємницьких структур, в результаті чого утворюються інтегровані підприємницькі структури:

1.1. Внаслідок розвитку горизонтальних інтеграційних процесів в рамках галузі

формується горизонтально інтегровані об'єднання під якими «найчастіше розуміють сукупність підприємств (як з однієї галузі, так і різно галузевих), що функціонують як єдина система і мають спільну мету господарювання. Поряд з цим підприємства, що входять до складу інтегрованої структури, є цілісними фінансово-майновими комплексами, які можуть самостійно виконувати виробничо-комерційні операції, ефективно здійснювати господарсько-фінансову діяльність і бути конкурентоспроможними на ринку» [8]. Горизонтальна інтеграція передбачає, за визначенням Ортінова Г.В., інтеграцію підприємств, що знаходяться на однакових етапах виробництва, які працюють і конкурують в одному сегменті ринку, в одній галузі і спеціалізуються на виробництві однотипної або подібної продукції або надання однотипних або подібних послуг [8]. За таким типом об'єднуються підприємства, що працюють в межах однієї галузі.

Перевагами горизонтальної інтеграції є: розширення асортименту продукції; збільшення обсягів її збуту на ринку; підвищення ефективності використання виробничих потужностей; розширення масштабів виробництва; зниження собівартості продукції за рахунок економії на масштабах виробництва, підвищення її якості; зниження конкуренції в галузі. До головних недоліків слід віднести надмірну монополізацію галузі внаслідок створення інтегрованих структур, які поступово збільшуючись намагаються зайняти все більшу частку ринку і витіснити конкурентів.

1.2. Розвиток вертикальних інтеграційних процесів обумовлює формування вертикально-інтегрованих підприємницьких структур у формі: інтегрованих структур, на контрактній системі взаємовідносин виробників, постачальників і збутових організацій, праці фізичних і юридичних осіб; комбінатів повного технологічного циклу; міжгалузевих об'єднань; холдингів; інтегрованих корпорацій. Під вертикальною інтеграцією розуміють

послідовність ступенів єдиного технологічного процесу, визначена рівнем розвитку продуктивних сил, яка може поєднувати в реальний вертикальний ланцюг різні підприємства, незалежно від права і форми власності. Такий вертикальний ланцюг може включати державні і приватні підприємства, об'єднані безпосередньо громадськими виробничими відносинами, що утворюють єдиний економічний зміст різних форм власності [3].

До переваг вертикальної інтеграції відносяться: економія у витратах за рахунок відходу від ринкової вартості в інтегрованих виробництвах, зниження витрат на виробництво продукції, використання сторонніх посередників; зниження транзакційних витрат і зменшення непрямого оподаткування проміжних продуктів виробництва. В результаті собівартість кінцевої продукції буде на порядок нижче, ніж в самостійних підприємств-конкурентів [6]. До недоліків відносяться: обмеження підприємств в свободі вибору постачальників, особливо в умовах формальної інтеграції, коли підприємства-споживачі в плановому порядку прикріплюються до постачальників; наявність проблем балансування потужностей на кожному етапі ланцюжка створення вартості; зниження виробничої гнучкості компанії і збільшення часу, необхідного для розробки нових моделей і впровадження їх на ринок; збільшення капіталовкладень в міжгалузевому ланцюжку замість спрямування фінансових ресурсів в інші сфери, які можуть виявитися прибутковішими [6].

1.3. Світові геополітичні процеси ХХІ століття вимагають від кожної з держав синхронізуватися з сучасними умовами розвитку, приєднавшись до світових глобальних інтеграційних процесів, що поступово приводить до ослаблення значущості економік окремих країн. Одночасно потужний імпульс розвитку отримують інтеграційні процеси на рівні підприємств [10], зі збільшенням кількості недержавних суб'єктів

міжнародного життя, які володіють не меншими фінансовими ресурсами і відповідними політичними інструментами, ніж уряди країн, проте вони здатні діяти на території десятка країн, не дотримуючись при цьому ніяких міжнародно-правових норм» [3]. Саме такими суб'єктами і є глобалізовані транснаціональні корпорації, на діяльності яких і заснований процес економічної глобалізації [1]. За даними американського ділового журналу Fortune [18], який щорічно публікує світовий рейтинг «Fortune Global 500», в світі налічується 500 великих ТНК. До аналізу беруться тільки ті світові корпорації, обсяг продажів яких становить не менше 1 млрд. дол. і вартість акцій яких становить не менше 5 дол. за одиницю [11].

1.4. Підприємницькі структури в даний час мають багаторівневий характер і структуруються не тільки по горизонталі, але і по вертикалі, що спричиняє так звану конгломератну інтеграцію. Причому по вертикалі можуть формуватися структури, минаючи зазначені етапи, корпоративні об'єднання і окремі підприємства можуть входити до складу міжкраїнових підприємницьких структур [2]. Наприклад, підприємницькі структури Азербайджану мають три рівневу ієрархію в економіці країни. На першому рівні сформовано великі бізнес-групи, що знаходяться в державній власності і працюють в галузях природних монополій (наприклад, «SOCAR», «АЗАЛ» та інші). Рівень 2 – це великі структури, що працюють в різних галузях, але взаємопов'язані банківським капіталом (наприклад, «ІМПОРТЕКС», «АТАХОЛДИНГ» та інші). Рівень 3 – це бізнес-групи, що працюють на мезо рівні і активно формують ринки у відповідних галузях (наприклад, «ТАЙМЕКС», «ІСР» та інші) [12].

Висновок. Вплив світових процесів глобалізації та інтеграції обумовлює переформатування, як структури світової спільноти, так і структури підприємств на міжнародному, національному, регіональному і мікрорівні з їх переходом до нових форм у вигляді підприємницьких структур. Одночасно відбувається

багаторівнева інтеграція підприємницьких структур в різних формах в просторі зі створенням горизонтально, вертикально, конгломератно і глобально інтегрованих підприємницьких структур. Кожна інтеграційна форма підприємницьких структур має свої переваги і недоліки. Однак, майбутнє за глобально інтегрованими підприємницькими структурами, якими на сьогоднішній день є транснаціональні корпорації.

Література:

1. Гасанов Г. С. Економічна природа великих підприємницьких структур. Економіка, управління та облік на підприємстві. *Євразійський міжнародний науково-аналітичний журнал*. 2008. №2 (26). URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2020>.
2. Гершанок Г. А., Шишкін Д. Г. Значення і класифікація підприємницьких структур. *Російське підприємництво*. 2012. Том 13. № 22. С. 63-69.
3. Бондаренко Г. І., Войтович Р. В., Солоха М. Т. Глобалізаційні процеси у сучасному світі: навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013, 52 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Po_sybnyku/ee5b5efc-88dd-4070-ae8b-e64b11b6ff2a.pdf.
4. Григор'єва С. В. Подвійний характер вертикальної інтеграції суспільного виробництва. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 2. с. 203-207. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_10/S_V_Grygor_yevathe_dual_nature_of_the_vertical_integration_of_social_production.pdf.
5. Губанов С. С. Неоіндустріалізація плюс вертикальна інтеграція. *Економіст*. 2008. № 9. С. 3-27.
6. Кондрашов О. М. Промислова політика в Україні: теорія, методологія, практика управління : монографія. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 367 с.
7. Корсун Т. А. Розвиток підприємницьких структур в умовах мінливого конкурентного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та екон. наук. / 08.00.01. Улан-Уде, 2010. URL: <http://economy-lib.com/razvitiie-predprinimatelskih-struktur-v-usloviyah-izmenyayuscheysya-konkurentnoy-sredy>.
8. Скопенко Н. С. Основні причини, переваги та недоліки формування інтегрованих структур в харчовій промисловості України. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. №2 (6). URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek6-2-2010-PDF/083-87.pdf.
9. Шацька З. Я. Сутність дефініції «підприємницька структура» та підході до її

трагування. *Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 6 (129). С.111-124.

10. Шацька З. Я. Глобальні підприємства: досвід функціонування та перспективи розвитку. *Науковий журнал «Virtus»*. 2016. №5. URL: <http://conference-ukraine.com.ua/index.php?id=virtus>.

11. Шацька З. Я., Мельник А. О., Ольшанська О. В. Підприємницькі структури Азербайджану: досвід функціонування і перспективи розвитку. *Известия Нана. Економічна серія*. 2018. № 6. (листопад-грудень). С. 73-81. URL : http://economics.com.az/images/fotos/xeberler_pdf/2018_6/7.AAMelnik.pdf.

12. Fortune global500. Fortune : веб-сайт. URL: <http://fortune.com/global500/>.

References:

1. Gasanov, G. S. (2008), "The economic nature of large business structures. Economics, management and accounting at the enterprise", *Yevraziyski mizhnarodnyi naukovо-analitychnyi zhurnal*, vol. №2 (26), retrieved from : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2020>.

2. Hershank, H. A., Shyshkin, D. H. (2012), "Value and classification of business structures", *Rosiiske pidpriemnytstvo*, vol.13. № 22. pp. 63-69.

3. Bondarenko, H. I. Voitovych, R. V. and Solokha, M. T., (2013), *Hlobalizatsiini protsesy u suchasnomu sviti* [Globalization processes in the modern world], NADY, Kyiv, Ukraine, retrieved from :http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/ee5b5efc-88dd-4070-ae8b-e64b11b6ff2a.pdf.

4. Hryhorieva, S. V. (2012), "The dual nature of vertical integration of social production", *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, vol.2, pp. 203-207, retrieved from : http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_10/S_V_Grygor_yevaThe_dual_nature_of_the_vertical_integration_of_social_production.pdf.

5. Hubanov, S. S. (2008), "Neo-industrialization plus vertical integration", *Ekonomist*, vol. 9, pp. 3-27.

6. Kondrashov, O. M. (2008), *Promyslova polityka v Ukraini: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia* [Industrial policy in Ukraine: theory, methodology, management practice], TOV «Iuhо-Vostok, Ltd», Donetsk, Ukraine, 367 p.

7. Korsun, T. A. (2010), "Development of business structures in a changing competitive environment", Thesis PhD in Economics, 08.00.01 Economics theory, Ulan-Ude, Russia, retrieved from : <http://economy-lib.com/razvitie-predprinimatelskih-struktur-v-usloviyah-izmenyayusheysya-konkurentnoy-sredy>.

8. Skopenko, N. S. (2010), "The main reasons, advantages and disadvantages of forming integrated structures in the food industry of Ukraine", *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2(6), retrieved from : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek6-2-2010-PDF/083-87.pdf.

9. Shatska, Z. Ya. (2018), "The essence of the definition of "business structure" and the approach to its interpretation", *Visnyk KNUTD. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 6(129), pp. 111-124.

10. Shatska, Z. Ya. (2016), "Global enterprises: Functioning Experience and Development Prospects", *Naukovyi zhurnal "Virtus"*, vol. 5, retrieved from : <http://conference-ukraine.com.ua/index.php?id=virtus>.

11. Shatska, Z.Ya. Melnyk, A.O. and Olshanska, O. V. (2018), "Business structures of Azerbaijan: experience of functioning and prospects of development", *Yzvestyia Nana. Ekonomichna seriia*, vol. 6, pp. 73-81, retrieved from : http://economics.com.az/images/fotos/xeberler_pdf/2018_6/7.AAMelnik.pdf.

12. Fortune global500 (2018). "Fortune", retrieved from : <http://fortune.com/global500/>.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2019 р.